

Chvojka, Ondřej

Dějiny jižních Čech v epoše popelnicových polí - kontinuita nebo diskontinuita vývoje?

In: Chvojka, Ondřej. *Jižní Čechy v mladší a pozdní době bronzové*. Měřínský, Zdeněk (editor); Klápště, Jan (editor). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, pp. 167-168

ISBN 9788021049215

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/127535>

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

8. DĚJINY JIŽNÍCH ČECH V EPOŠE POPELNICOVÝCH POLÍ – KONTINUITA NEBO DISKONTINUITA VÝVOJE?

V jižních Čechách lze od počátku střední doby bronzové počítat s kontinuálním vývojem jedné populace, náležející do rámce českofalcké skupiny mohylové kultury. V průběhu střední doby bronzové, zejména v jejím mladším stupni BC, můžeme pozorovat silící vlivy z okruhu středodunajské oblasti, které se odrážejí zejména v materiální kultuře (*Beneš – Kytlicová 1991, 78; Chvojka 2003, 47–49*). Dosud nebylo jednoznačně prokázáno, zda-li byly tyto vnější vlivy spojeny s příchodem nových obyvatel, jak se předpokládá v západních Čechách (*Čujanová-Jílková 1964, 68; táž 1977, 109–111*). Příchodu nových skupin obyvatel by mohl nasvědčovat výrazný nárůst počtu lokalit v tomto mladomohylovém stupni v jižních Čechách, stejně jako geografické rozšíření osídlení do předtím téměř neobydlených oblastí (střední Pootaví) na přelomu stupňů BC2/D. Jednoznačné stopy příchodu nových obyvatel v našem regionu však nemáme, zcela odmítnout pak můžeme nějaké násilné střety nebo válečné události.

Jižní Čechy tak patřily k regionům, v nichž došlo ke kontinuálnímu přechodu mezi střední a mladší dobou bronzovou, který pravděpodobně nebyl spojen s většími migracemi. Nelze pochopitelně vyloučit menší lokální posuny obyvatel, ty jsou však v archeologických pramenech jen obtížně zachytitelné (srov. *Milojčić 1952, 325*). Výrazem tohoto kontinuálního vývoje mezi střední a mladší dobou bronzovou jsou přechodné horizonty, které byly definovány ve většině středoevropských regionů (*Kytlicová 1975, 95; Hrala 1990, 203–205*) a který byl jako **mohylovo-knovízský horizont** definován i v této práci (viz výše). Můžeme jenom připomenout, že toto přechodné období BC2/D je v našem regionu definováno na zhruba čtyřech desítkách lokalit, které se nacházejí ve všech hlavních sídelních mikroregionech, především pak v Pootaví (viz *obr. 9*).

Tímto přechodným horizontem je tak v jižních Čechách naznačena možná kontinuita osídlení mezi střední a mladší dobou bronzovou ve všech hlavních sídelních mikroregionech. Nemůžeme samozřejmě apriori vylučovat nějaké menší lokální pohyby nebo migrace určitých skupin obyvatel, ty však nejspíše neměly na celkový charakter osídlení podstatnější vliv. Patrný je v této době pouze postupný posun osídlení do předtím téměř neobydleného středního Pootaví, které se pak v mladší době bronzové stalo trvalou součástí jihočeské sídelní oikumeny. Osídlení tohoto nejstaršího horizontu zde dokládají zejména pohřebiště v Rohozné I a Putimi I a sídliště v Modlešovicích I. Na základě dnešní nálezové situace však nenacházíme žádné přesvědčivé doklady o příchodu většího množství nového obyvatelstva do jižních Čech, jak bylo dosud často předpokládáno v souvislosti s teorií o šíření knovízské kultury ze středočeské oblasti (např. *Bouzek 1963, 77; týž 2001, 20*; naopak výhrady k tomu publikovali např. již *Neustupný 1963–1964, 141, pozn. 6; Hrala 1973, 126; Pleiner 1978, 404*). Za prokázanou lze považovat pouze expanzi knovízské kultury do předtím téměř neosídleného středního Povltaví, tj. do regionu Příbramska

a Sedlčanska (*Smejtek 1987b, 352*), otázkou ovšem zůstává, odkud tato expanze vycházela.

Následující vlastní epocha popelnicových polí probíhala v jižních Čechách pravděpodobně bez větších zlomů. Po celou mladší dobu bronzovou zde můžeme předpokládat sídelní kontinuitu (*obr. 10–11*) a rovněž přechod do pozdní doby bronzové se zdá být bez jakýchkoliv zvratů (srov. *Bouzek 1965, 67*). Výrazem této kontinuity mezi stupni HA2 a HB1 jsou opět přechodné horizonty, definované pod pojmy „attinský“ nebo „jenišovický horizont“ v různých regionech hornodunajských popelnicových polí, oblasti knovízské kultury nevyjímaje (srov. *Hrala 1973, 91–100, 111*). Jiná je situace v západních Čechách, kde je právě v této době konstatován zásadní vývojový předěl, znamenající zánik mladobronzového osídlení, snad i kratší sídelní hiát a poté patrně příchod nových obyvatel, reprezentovaných tzv. nynickou skupinou (*Šaldová 1965, 87–90*).

Přestože počet jednoznačně zařaditelných lokalit stupně HB je v jižních Čechách obdobný jako v předchozích horizontech (srov. *tab. 24 a obr. 12*), můžeme z výše uvedených důvodů (srov. *kap. 5.4*) pozorovat výrazný úbytek lokalit: necelých padesát pozdně bronzových lokalit (včetně sporných) je ve srovnání se zhruba třemi stovkami lokalit z mladší doby bronzové markantní rozdíl. Důvodem tohoto poklesu počtu obyvatel mohly snad být zhoršující se klimatické podmínky (*Bouzek 1982, 183; týž 1983, 266–267*), vyloučit však nelze ani další příčiny (srov. např. *Smejtek 1987b, 353*). Na žádné lokalitě však nemáme doložen její násilný zánik, důvodem úbytku osídlení tak nejspíše nebylo ani vnější ohrožení ani vnitřní rozbroje. Rovněž otázka případného směru odchodu jihočeských obyvatel není dosud rozřešena. Přes zjevný úbytek lokalit je však ve všech hlavních jihočeských sídelních mikroregionech (zejména v Pootaví, při dolním toku Blanice, Lužnice a v okolí Zvíkova) doloženo osídlení po celý tento stupeň až do závěru pozdní doby bronzové. S tím se shoduje i konstatování J. Neustupného, podle něhož nebyla v pravěku území, která již jednou patřila do sídelní oikumeny, z ní již později vypouštěna, pokud k tomu nenutily neodvratné přírodní zásahy, tj. jednou osídlené území nezůstalo v pravěku většinou již nikdy liduprázdné (*Neustupný 1968, 87–88*).

Velmi závažným historickým fenoménem je **otázka kontinuity vývoje od pozdní doby bronzové do počátku doby halštatské**. Vzhledem k minimu nálezů tohoto horizontu v jižních Čechách nelze činit žádné jednoznačné závěry, v současné chvíli je však možné uvést alespoň několik indicií, které by mohly této kontinuitě nasvědčovat (srov. *Chvojka 2003, 55–58; Michálek 2003b, 150–152*). Jako první poukázal v našem regionu na tento fakt J. Schráníl, podle něhož bylo v jihočeských halštatských mohylách pohřbíváno jedno obyvatelstvo, které zde žilo od mladší doby bronzové a které pod halštatskými vlivy z Podunají pouze měnilo svou hmotnou i duchovní kulturu (*Schráníl 1928, 188*). První konkrétní doklady o této kontinuitě

přinesl B. Dubský, který takto klasifikoval nálezy z hradišť v Chřešřovicích I a v Hluboké nad Vltavou I (Dubský 1949, 175) – skutečně některé keramické fragmenty zejména z hlubockého hradiště (tab. 79:14) lze zařadit snad až na samotný přechod k době halštatské. Kontinuita osídlení je nepřímo naznačena rovněž na nížinném sídlišti v Milenovicích III, které vykazuje osídlení od počátku stupně HB do jeho úplného závěru (tab. 12), přičemž jedním objektem je zde naznačena možnost kontinuity do počátku doby halštatské. Je zde ovšem otázka, jednalo-li se o přímou sídelní kontinuitu, nebo o návrat na stejné místo po určitém kratším hiátu. Za určitý doklad přežívajících tradic předchozího období je pokládán i dům kůlové konstrukce z Hradiště u Pisku datovaný do stupně HC, který jeví značnou podobnost s domy pozdní doby bronzové (Fröhlich 2001a, 128). Jiným nepřímým dokladem může být obsah halštatského pohřbu v mohyle v Krašovicích, v jehož výbavě jsou podle P. Brauna jasné doklady kontinuity z pozdní doby bronzové: výzdoba bronzových předmětů puncováním, sedlovité náožníky i železný srp, který tvarově připomíná mladobronzové exempláře (Braun 1987, 201–202; viz též Fröhlich 1997a, 66). O možné kontinuitě obyvatelstva by mohl svědčit v neposlední řadě i rozsah osídlení v době halštatské, navazující na pozdně bronzové (Michálek – Lutovský 2000, 183; Michálek 2003b).

Vzhledem k tomu, že jižní Čechy tvořily v pozdní době bronzové součást středočeské štítarské kultury (Bouzek 1965, 74; týž 2001, 23), je možné v našem regionu předpokládat i analogické vyznění této kultury. Ve středních a severozápadních Čechách je přitom prokázána přímá kontinuita keramické náplně i bronzových předmětů mezi štítarskou a bylanskou kulturou (Kytlicová 1963, 139–142, 182 aj.; Fridrichová 1969, 376–378; Hrala 1973, 128; Bouzek 2002, 37–38). Na základě této kontinuity v hmotné kultuře i ke stejnému územnímu rozšíření obou kultur zde byl vysloven závažný předpoklad etnické jednoty (Koutecký – Bouzek 1967, 75–76). Také v dalších českých regionech je většinou předpokládána, nebo přímo doložena kontinuita osídlení mezi stupni HB a HC (srov. Stegmann-Rajtár 1992, 167–168; Bouzek 2002, 38). Například v západních Čechách je definována přechodná fáze Kostelík, v níž se spojují předchozí nynické prvky s nastupujícími halštatskými (Chytráček – Metlička 2003, 89–90).

Můžeme tak shrnout, že zatím nic nebrání předpokladu kontinuálního vývoje v jižních Čechách mezi pozdní dobou bronzovou a dobou halštatskou. Ve stupni HC zde pravděpodobně žilo stejné obyvatelstvo jako v předchozí epoše, ovšem nejspíše obohacované o skupinky nově příchozích kolonistů. Větší migrace však můžeme předpokládat až na počátku stupně HD, kdy se opět ve všech jihočeských sídleních mikroregionech shledáváme s intenzivním osídlením (Michálek – Lutovský 2000, 183).